

АЁЛЛАР МЎЙНАЛИ НИМЧАСИНИ МОДЕЛЛАШТИРИШ ВА УЛАРНИ АСОСЛАШ

Наманган муҳандислик технология институти
доцент Н.Набиджанова, доцент Ж.Қаюмов,
магистрант Н.Урмонова

Мўйна саноатида икки хил нимча чиқарилади: мўйнали ва яланг қаватли. Мўйнали нимчалар авраси тўқима матолардан, астари эса табиий ёки сунъий мўйналардан тайёрланади. Мўйнали астар сифатида одатда паст навли арзонроқ мўйна терилари қўлланади. Яланг қават нимчалар мўйнали ёки чарм томонини ташқарига қаратиб, замшасимон қайта ишланган қўй терисидан ишлаб чиқарилади.

Мўйна саноатида кўп миқдорда қўй терисидан хилма-хил буюмлар ишлаб чиқарилади. Чарм томонини ташқарига қаратиб қайта ишланган (дублёнка) қўй терисидан тикилган буюмлар юқори даражада иссиқликни сақловчанлик хусусиятлари ва пишиқлиги билан ажралиб туради. Қўй терисидан маиший ва махсус ишчи кийимлар тайёрланади: калта пўстин, бекешлар (бели бурмали пальто), пальтолар, калта пальтолар, пиджаклар ва нимчалар.

Мазкур буюмлардан ташқари мўйна саноати махсус ишлов берилган, мовутсимон юқори сифатли пўстинли қўй мўйнасидан турли буюмлар чиқаради.

Қўлқоплар тўқима ёки чарм аврали ҳамда мўйна астарли бўлиши мумкин. Астар сифатида териси юмшоқ, калта тукли мўйналар ишлатилади.

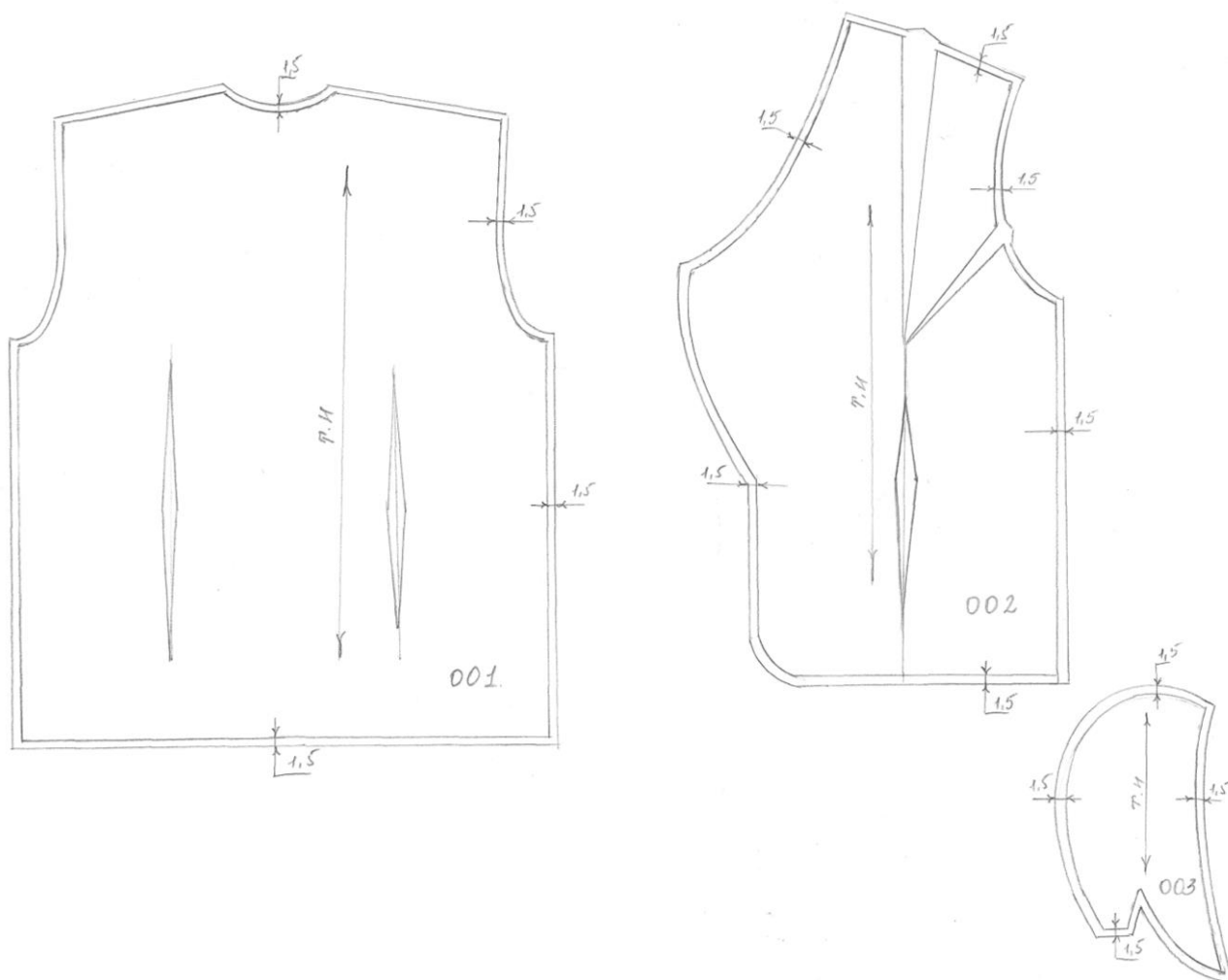
Териларнинг баъзи турларидан аниқ размер ва шаклга эга бўлган пластиналар тайёрланади. Жуни, ранги ва туси ўхшаш иккита-учта бундай пластиналардан тузилган бирикма *мўйна* дейилади. Мўйна савдо муассасаларига ёки мўйна маиший хизмат корхоналарига ўзига хос буюмлар тайёрлаш учун юборилади. Шу боис мўйнага ишлатиладиган терилар сифати хар жиҳатдан ўхшаш бўлиши шарт. Терилар пластинада симметрик, каторлаб, арчасимон ёки винтсимон жойлаштирилади. Шу усулда

тайёрланадиган мўйнага олмахон, ондатра, юмронқозик, крот, оласичқон ва бошқа кемирувчиларнинг териси ишлатилади. Бундан ташқари, пластиналар коракўл, барра кўзи ва песец терисининг лахтаклари, тулкининг оёқлари, буғу ва шу каби мўйналардан тайёрланади.

Мўйнали кийимларнинг оптимал конструктив ечими муайян мўйнанинг физик-механик хусусиятларига боғлиқ ҳолда тузилади. Мўйнанинг хоссалари ҳайвонларнинг биологик ва табиий хусусиятларига боғлиқ. Мўйнали буюмлар конструкциялашда даставвал тукларнинг баландлиги ва уларнинг топографияси, териларнинг шакли ва размерлари, калинлиги ва эгиловчанлиги муҳим аҳамият касб этади. Хар хил мўйна тукларининг баландлиги кенг миқёсда (10 мм дан 200 мм гача) тебраниб туради. Баланд ва юмшоқ тукли мўйнадан тикиладиган буюмлар безатувчи конструктив элементларсиз кичик ҳажмли, шаклан содда лойиҳаланади. Бундай мўйнадан асосан тўғри ва сал ёпишиб турадиган силуэтли буюмлар лойиҳаланиши тавсия этилади.

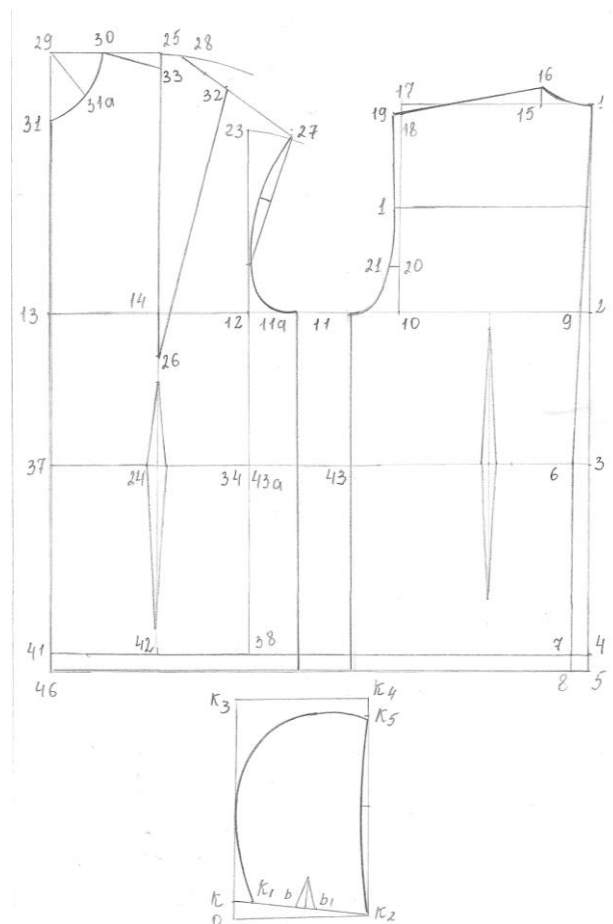
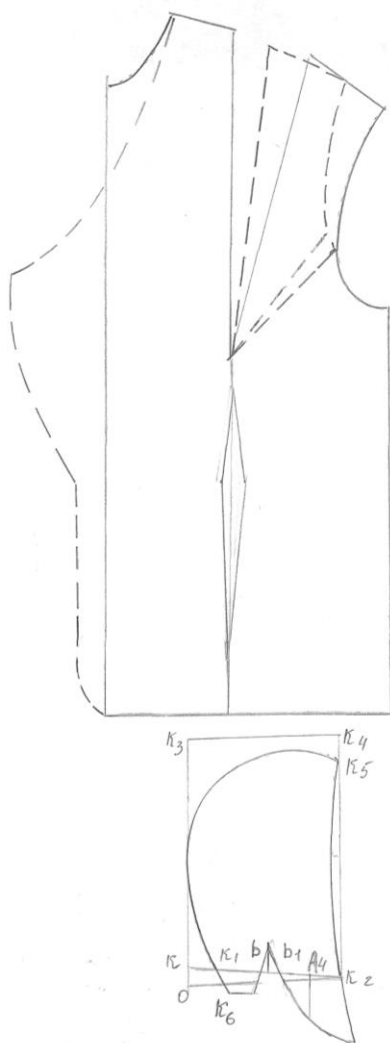
Ўрта баландли тукли мўйнадан тўғри, сал ёпишган ва этаги кенгайтирилган силуэтли шаклда буюмлар лойиҳалаш мумкин. Калта тукли мўйнадан эса аниқ конструктив ва композицион ечимга эга бўлган буюмлар яратиш имконияти кўп. Ҳозирги пайтда мўйнали буюмлар конструкциясини тузишда деталларнинг тақрибий ёйилмасини куриш усули қўлланади.

Танланган эскиз модел учун табиий чарм тўқимаси юпқа бўлган ва калта тукли мўйнали материал танлаб олинди. Модел бўйича нимча танага ярим ёпишган бичимли бўлиб, олд бўлак кўкрак тақилмаси белдан пастки томонга нисбатан 3-5 см кўпроқ ўтқазилиб махсус илгаклар билан қадалади. Танага чиройли ёпишиб туришини таъминлаш мақсадида нимчанинг бел қисмига виточка лойиҳаланади. Этак томони овалсимон лойиҳаланган бўлиб, нимчанинг узунлиги бўкса чизигига тушиб туради. Нимча қиш мавсумига мўлжалланганлиги сабабли ёқа ўмизи учбурчак шаклда лойиҳаланиб, ўмизга капюшон тикиш тавсия этилади.

Нимчанинг асос конструкция чизмасидан олд бўлак деталени ажратиб алоҳида қоғозга тушириб оламиз. Шаблон асосида олд бўлак енг ўмизи ёрдамчи нуқтасидан кўкрак марказига чизик тортиб, ушбу чизикни қирқилади. Ушбу қирқилган жойни елка виточкиси билан бир хил кенгликда тақсимланади. Ёқа ўмизини учбурчак шаклда лойихаланади. Нимчанинг кўкрак қисми чап ва ўнгга (белдан пастки қисмига нисбатан) 3-5 см ўтқазилади.

Капюшоннинг бўйин ўмизи моделга мувофиқ пастки томонга учбурчак шаклда узайтирилади. Юмшоқ шаклли капюшонни нимча тикишда тавсия этилади.

Деталлар андазасининг чизмаси улар конструкциясини, шакли ва ўлчамларини, ишлов бериш ва бичишдаги техник шартларини ифодаладиган техник хужжатлар. Андазаларнинг чизмаси буюм тузувчи барча деталларга, конструкторлик хужжатларнинг ягона системаси талабларига мувофиқ тайёрланади. Кийим деталлари андазаларининг чизмаси конструкциянинг модел хусусиятлари киритилгун техник чизма асосида тавсия қилинган материаллар хусусиятлари ҳақидаги ва уларга технологик ишлов бериш усуллари тўғрисидаги маълумотлар ёрдамида тузилади. Андазалар чизмаси қуйидаги кетма-кетликда бажарилади:

- конструкция чизмаси батафсил текширилади;
- чизмага газламанинг киришувчанлиги билан боғлиқ аниқликлар киритилади;
- деталлар чизмасининг нусхалари бошқа қоғозга туширилади;

- асосий деталлар андазаларининг ишчи чизмаси қурилади;
- ҳосила ва ёрдамчи андазаларнинг ишчи чизмалари қурилади;
- ишлаб чиқаришда фойдаланишга мўлжалланган андазалар чизмасидан андазалар шаблонлари тайёрланади.

Қайд этилган кетма-кетлик қуйидаги тартибда амалга оширилади: Конструкция чизмасини текшириш мақсадида олд ва орт бўлақлар, қирқма ён бўлақлар, енглар, остки ёқа сингари асосий деталларнинг нусхаси махсус мослама ёрдамида чизмадан қалин қоғозга кўчирилади ва қирқиб олинади. Қирқиб олинган андазалар шаблонида кўкрак, бел, бўкса чизиқлари, олд ўтар чизиғи, виточкалар, чўнтаклар чизиғи ва бошқа асосий конструктив чизиқлар белгиланади.